

ساختار و نحوه عملکرد مؤسسه معاضدت قضایی کانون وکلا

سید جعفر برقعی

وکیل پایه یک دادگستری

رئیس اداره معاضدت قضایی کانون وکلای دادگستری استان قم

مقدمه

وکالت‌های معاضدتی در صفحه ۱۳۹ مجله شماره ۶ کانون وکلای دادگستری استان قم، با نام «اندیشه وکیل» کاملاً تبیین شده است. مختصراً اینکه براساس قوانین وکالت (بند ۲ ماده ۱۹ قانون وکالت، مصوب ۱۳۱۵ و بند «د» ماده ۶ لایحه قانونی استقلال کانون وکلای دادگستری مصوب ۱۳۳۳) یکی از وظایف کانون وکلا، معاضدت قضایی به اشخاص معسر و بی‌بضاعت و تعیین وکیل معاضدتی برای آنان در محکمه است. وکیل نیز مطابق مواد ۲۳ و ۳۱ قانون وکالت، مکلف است وکالت ارجاعی از سوی کانون وکلا را به‌صورت رایگان قبول نماید (کارآموزان وکالت مطابق مواد فوق و خصوصاً ماده ۸۰ آیین‌نامه لایحه قانونی استقلال کانون وکلا، مصوب ۱۴۰۰ از این مسئولیت مبرا هستند). پرواضح است هدف از وضع این قوانین حمایت و دفاع از اشخاص ناتوان و بی‌بضاعت در محاکم است. وکیل معاضدتی هرچند تکلیف دارد که وکالت معاضدتی را به‌صورت رایگان صورت دهد، لکن این رایگان بودن مشروط است و چنانچه وکیل بتواند در دعوا موفق و محکوم‌به توسط موکل وصول گردد، طبق قرارداد، وکیل استحقاق مطالبه حق الوکاله را از موکل خواهد داشت. حال چنانچه وکیل موفق نشود یا در صورت موفقیت، مالی

به‌عنوان محکوم‌به توسط موکل اخذ نشود، یا موکل با وجود دریافت محکوم‌به، حق الوکاله را پرداخت ننماید، طبق قانون، بایستی حق الوکاله وکیل معاضدت توسط دولت و قوه قضاییه تأمین شود.

در ماده ۱۰ قانون تشکیل صندوق حمایت وکلا، مصوب ۱۳۵۵ و مواد ۳۴۷، ۳۴۸ و ۵۶۷ قانون آیین دادرسی کیفری، مصوب ۱۳۹۲، پیش‌بینی شده که دولت بنا به پیشنهاد وزارت دادگستری، هر ساله از محل اعتبارات قوه قضاییه، ردیف مستقلی در بودجه کل کشور بابت وکالت‌های معاضدت و تسخیری مشخص کند و به کانون‌های وکلا پرداخت نماید.

از آنجا که غالباً (شاید حدود ۹۹ درصد) وکالت‌های معاضدت منجر به دریافت حق الوکاله از موکل نمی‌شود، علی‌رغم وجود این نصوص قانونی، مطالبه‌گری کانون‌های وکلا از قوه قضاییه در این زمینه و همچنین راجع به حق الوکاله وکالت‌های تسخیری در پرونده‌های کیفری که مطلقاً رایگان است، کم‌رنگ است و دولت و دستگاه قضایی نیز جدیتی در اجرای قانون و تأمین حقوق قانونی وکلا ندارد و وکلا از این حیث مظلوم واقع شده‌اند. زیرا این تکلیف قانونی از بدو وکالت تا ختم آن، همراه وکیل است و براساس قوانین وکالت، که وکیل هر ساله تکلیف به پذیرش سه پرونده معاضدت و به‌صورت نامحدود، انجام وکالت تسخیری در پرونده‌های سنگین کیفری از جمله قتل را دارد و با توجه به فرسایشی بودن پرونده‌ها که سال‌ها زمان می‌برد، بدون اجرای اتم قانون، تکلیفی مالا یطاق به وکیل بدون حامی تحمیل شده است.

لذا قوه قضاییه با این نحوه عملکرد که حق الوکاله حداقلی وکلای معاضدت و تسخیری را در طول سالیان متمادی تأمین ننموده، بنا به رسالت ذاتی خود و با در اختیار داشتن بیت‌المال، خود بایستی حامی افراد بی‌بضاعت در محکمه شود و با اصلاح قانون، به بردگی وکلا خاتمه دهد. به‌هر حال، با گذر از مطالب مذکور، به تشریفات معرفی وکیل به افراد بی‌بضاعت توسط کانون وکلا (مؤسسه معاضدت قضایی) و تعهدات وکیل معاضدت در قبال مؤسسه معاضدت قضایی کانون وکلا خواهیم پرداخت.

کانون وکلای مرکز

بخش اول - ارکان و نحوه عملکرد مؤسسه معاضدت قضایی کانون وکلا

الف - دبیرخانه

براساس مواد ۳۶ و ۳۷ نظام‌نامه قانون وکالت مصوب ۱۳۱۶، درخواست اشخاص جهت استفاده از وکیل معاضدتی به دبیرخانه مؤسسه ارائه و سپس ثبت می‌گردد. به درخواست متقاضی، بایستی مدارک ذیل منضم باشد:

۱- تصدیق معتمدین یا کلانتری محل اقامت متقاضی مبنی بر عدم قدرت او برای تأدیة حق الوکاله.

۲- رونوشت مدارک دعوی.

پس از ثبت درخواست متقاضی در دبیرخانه، عرض حال به شعبه عرایض تقدیم می‌گردد.

ب - شعبه عرایض

این شعبه بدواً و به صورت شکلی درخواست و ضمائم آن را بررسی می‌نماید. چنانچه اولاً درخواست مربوط به شخص متقاضی باشد، ثانیاً موضوع درخواست دعوای حقوقی باشد، ثالثاً دعوا در صلاحیت مرجع قضایی استانی باشد که کانون وکلا در آن واقع شده، رابعاً مدارک دال بر عدم قدرت پرداخت حق الوکاله و ضمائم تقاضا از جمله دادخواست، مستندات و اخطاریه وقت رسیدگی کامل باشد، شعبه عرایض وارد رسیدگی ماهیتی می‌گردد.

نکته اول: مدارک دال بر بی‌بضاعت بودن متقاضی علاوه بر استشهادیه شهود مندرج در بند ۱ ماده ۳۷ نظام‌نامه قانون وکالت، می‌تواند تأییدیه از سازمان بهزیستی یا کمیته امداد، یا مطابق بند ۲ ماده ۵۱۳ قانون آیین دادرسی مدنی، حکم قطعی از مرجع قضایی دال بر اعسار متقاضی از پرداخت هزینه دادرسی باشد.

نکته دوم: چنانچه مستندات درخواست کامل نباشد، مطابق ماده ۴۱ نظام‌نامه وکالت، با اخطار رفع نقص توسط دفتر مؤسسه معاضدت، متقاضی آن را تکمیل خواهد نمود. عدم رفع نقص میتواند از موجبات تعلیق درخواست و نهایتاً قرار رد آن باشد.

با تکمیل عرض حال از لحاظ شکلی، شعبه عرایض به تحقیق از شهود متقاضی و

بررسی مستندات اعسار وی می‌پردازد که در این خصوص، محل سکونت متقاضی از حیث مالکیت یا استیجاری بودن، نوع شغل و میزان درآمد، مالکیت خودرو، سایر اموال و گردش حساب متقاضی از وی استعلام می‌شود و همچنین نوع دعوا از حیث مالی یا غیرمالی بودن بررسی و سپس راجع به پذیرش اعسار متقاضی اظهار نظر می‌گردد.

پس از احراز ناتوانی متقاضی، شعبه عرایض به مستندات دعوای حقوقی وی رسیدگی می‌کند و چنانچه دعوای وی را با اساس تشخیص دهد و عقیده بر پیشرفت آن نیز داشته باشد، با درخواست وی موافقت می‌کند و عرض حال متقاضی را جهت تعیین و معرفی وکیل معاضدتی به شعبه قضایی ارجاع می‌دهد (ماده ۴۱ نظامنامه وکالت). اما چنانچه مشخص گردد، مقصود درخواست‌کننده، سوءاستفاده، شخری و به قصد ایدای طرف مقابل است، مانند شخصی که درصدد مطالبه طلبی است که آن را دریافت نموده، مطابق ماده ۳۸ نظامنامه، شعبه عرایض تقاضا را رد می‌کند.

همچنین با بررسی دلایل دعوا چنانچه مشخص گردد دعوا بیاساس و واهی است، مانند دعوای فاقد دلیل، تقاضا در راستای ماده ۲۴ قانون وکالت رد می‌شود. در ادامه، اگر دعوا پیشرفت لازم را نداشته باشد، از جمله اینکه متقاضی خواهان طرح دعوای حقوقی است که قبلاً در خصوص آن حکم قطعی صادر شده و قابلیت طرح مجدد را به اعتبار امر قضاوت‌شده ندارد، تقاضا رد می‌شود. صرف نظر از موارد مذکور، احراز ملاتت و توانمندی متقاضی خود به طور مستقل از موارد رد تقاضا توسط شعبه عرایض است.

مراتب رد تقاضا توسط شعبه عرایض، به متقاضی ابلاغ می‌شود و وی می‌تواند مطابق ماده ۳۹ نظامنامه وکالت، ظرف ۱۰ روز به هیئت‌مدیره کانون وکلا شکایت کند. هر تصمیمی که توسط هیئت‌مدیره کانون اتخاذ شود، قطعی خواهد بود.

ج- شعبه قضایی

با اظهار عقیده مثبت شعبه عرایض در پیشرفت دعوا، شعبه قضایی وکیل معاضدتی را برای متقاضی معین می‌کند.

با تعیین وکیل توسط شعبه قضایی، مطابق ماده ۴۲ نظامنامه، سه نسخه ابلاغ صادر می‌شود که یک نسخه به متقاضی، نسخه دوم در پرونده وکیل، و نسخه سوم به وکیل

کانون وکلا جمهوری اسلامی ایران

انتخابی ابلاغ خواهد شد. قبل از قانون الکترونیکی شدن وکالت، ضمناً ابلاغیه فوق، قرارداد مالی تاییدی تنظیم شده توسط کانون وکلا به همراه فرم وکالت نامه چاپی برای وکیل ارسال می‌شد، اما با الزام وکلا به ثبت قرارداد مالی و وکالت الکترونیکی در راستای قانون بودجه سال ۱۳۹۹ و پیش‌بینی وکالت معاضدتی در سامانه عدل ایران، قرارداد و وکالت نامه معاضدتی به صورت الکترونیک تنظیم می‌شود و به همراه ابلاغیه کانون و بدون پرداخت مالیات و حقوق صنفی، توسط وکیل انتخابی به مرجع قضایی ارسال می‌گردد (ماده ۸ آیین نامه تعرفه حق الوکاله، حق المشاوره و هزینه سفر وکلای دادگستری مصوب ۱۳۹۹، تبصره بند ۱۷ ماده ۷۶ آیین نامه لایحه قانونی استقلال کانون وکلا مصوب ۱۴۰۰).

بخش دوم - تعهدات وکیل معاضدتی (انتخابی) در قبال مؤسسه معاضدت قضایی

با تعیین وکیل توسط شعبه قضایی و ابلاغ صورت گرفته، همکاری وکیل با شعبه قضایی شروع می‌شود و پس از تماس متقاضی وکیل معاضدتی، بایستی نسبت به پذیرش نام برده در دفتر وکالت خود اقدام کند و قرارداد مالی و وکالت الکترونیکی را بدون دریافت حق الوکاله با وی تنظیم کند و سپس در وهله اول، نسخه‌ای از وکالت نامه را برای دبیرخانه مؤسسه معاضدت ارسال نماید (ماده ۴۳ نظامنامه وکالت).

ناگفته نماند قرارداد مالی وکالت معاضدتی تابع ماده ۱۹ لایحه قانونی استقلال کانون وکلا مصوب ۱۳۳۳ است و وکیل و موکل مانند وکالت تعیینی می‌توانند هرگونه توافقی را راجع به حق الوکاله خارج از تعرفه بکنند. ولی همان طور که در مقدمه بیان شد، مطالبه حق الوکاله توسط وکیل مشروط به وصول محکوم به توسط موکل خواهد بود و چنانچه محکوم به مالی در کار نباشد، قرارداد حق الوکاله قابلیت اجرا ندارد و بایستی حق الوکاله وکیل معاضدتی براساس ماده ۸ آیین نامه تعرفه حق الوکاله، حق المشاوره و هزینه سفر وکلای دادگستری (مصوب ۱۳۹۹) توسط قوه قضاییه پرداخت شود که میزان آن دوبرابر حداقل تعرفه موضوع آیین نامه مذکور است.

ثانیاً راجع به اقداماتی که وکیل لازم است انجام دهد، می‌تواند با شعبه قضایی مشورت

کند (ماده ۴۵ نظامنامه). ثالثاً وکیل بایستی شعبه قضایی را از جریان کار خود مطلع کند (ماده ۴۴ نظامنامه). رابعاً خمس حق الوکاله وصولی را به صندوق کانون واریز کند، یا مراتب غیرمقدور بودن دریافت حق الوکاله را اثبات نماید (ماده ۴۳ نظامنامه). بنابراین پذیرش موکل و پیگیری امر قضایی محوله، جزء تعهدات وکیل معاضدتی در قبال کانون وکلا است و عدم پذیرش، یا عدم انجام مطلوب وظیفه وکالتی، تخلف و درخور مجازات انتظامی است (بند ۱۵ ماده ۱۲۲ آییننامه لایحه قانونی استقلال کانون وکلا، مصوب ۱۴۰۰). لذا وکیل معاضدتی بایستی ضمن همکاری از مشورت و عنداللزوم اخذ راهکار از مؤسسه معاضدت قضایی، جهت پیشبرد پرونده استفاده کند و با اخذ رأی قطعی، به تکلیف قانونی خود خاتمه دهد. همچنین در راستای مواد فوق، نامبرده بایستی گزارشی از عملکرد خود را به همراه آرای دادگاه بدوی و تجدیدنظر به مؤسسه معاضدت قضایی کانون وکلا ارائه نماید.

منابع و مآخذ

- ۱- قانون وکالت، مصوب ۱۳۱۵.
- ۲- نظامنامه قانون وکالت، مصوب ۱۳۱۶.
- ۳- لایحه قانونی استقلال کانون وکلای دادگستری، مصوب ۱۳۳۳؛
- ۴- قانون تشکیل صندوق حمایت وکلا، مصوب ۱۳۵۵؛
- ۵- قانون آیین دادرسی مدنی دادگاههای عمومی و انقلاب، مصوب ۱۳۷۹؛
- ۶- قانون آیین دادرسی کیفری، مصوب ۱۳۹۲؛
- ۷- آییننامه تعرفه حق الوکاله، حق المشاوره و هزینه سفر وکلای دادگستری، مصوب ۱۳۹۹؛
- ۸- آییننامه لایحه قانونی استقلال کانون وکلا، مصوب ۱۴۰۰
- ۹- مقاله مندرج در صفحه ۵۴ خبرنامه شماره ۲۷ کانون وکلای دادگستری استان اصفهان.

